

НЕОБХІДНІСТЬ УТВОРЕННЯ В СИСТЕМАХ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ ЦЕНТРІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕФІНАНСОВУ ЗВІТНІСТЬ

Вступ. Управління будь-яким об'єктом, у тому числі і підприємством, передбачає виконання управлінських дій, серед яких процеси щодо прийняття управлінських рішень суб'єктом управління та звітування про виконання цих рішень об'єктами управління вважаються основними. Схильність систем управління до централізації органів управління викликає збільшення звітів виконавців робіт перед їхніми управителями, що інформаційно перевантажує менеджмент підприємства. На цьому ґрунті виникає потреба у «відфільтруванні» та «укрупненні» масивів звітів виконавців, що спонукає до утворення серед суб'єктів управління проміжного рівня централізованих органів, які відповідають за збирання, оброблення та спрямування звітів зацікавленим у них суб'єктам управління. У новій сучасній практиці менеджменту такі органи називають центрами відповідальності.

Вирішенням проблем формування теоретичних засад управління підприємствами на основі виокремлення і упорядкування роботи центрів відповідальності лише серед українських науковців займались: Атамас П.Н. [1], Бутинець Ф.Ф. [2], Гнилицька Л.В. [3], Добровський В.М. [3], Коршикова Р.С. [3], Лень В.С. [4], Миронюк О.М. [5], Сидоренко Р.В. [6] та інші. На жаль, більшість науковців та практиків цільове спрямування у діяльності таких центрів розглядали у контексті обліку витрат і доходів. Однак у зв'язку з акцентуванням уваги дослідників лише на облікових аспектах функціонування центрів відповідальності дана проблема потребує додаткового дослідження та розвитку.

Метою даного дослідження є формулювання ключових аргументів стосовно створення на підприємствах поряд з центрами відповідальними за облік витрат центрів звітності за результатами обліку.

Результати. Ефективне управління сучасним підприємством потребує створення систем впливу на виконавців робіт та контролю виконання доведених від менеджерів до виконавців управлінських рішень. Наявні у сучасних підприємств тенденції до збільшення масштабів підприємств у купі з тенденціями максимальної централізації прийняття управлінських рішень утворює проблему керованості бізнес-процесів, вирішення якої можливе шляхом створення в організації системи менеджменту проміжних управлінських ланок, що спеціалізуються на координації спільних дій у певній сфері діяльності. Одна із таких сфер – контроль конкретних параметрів підприємства, за відповідність встановлених вимог яких, призначаються відповідальними окремі особи або цілі підрозділи, яких стали називати «центрами відповідальності».

На думку С. Яцишин, ідея управління підприємствами через організацію обліку за центрами витрат і відповідальності виникла у 30-х рр. ХХ ст., але набула значного поширення від початку 70-х рр. того ж сторіччя [7]. В. Сопко стверджує, що цю концепцію менеджменту через центри відповідальності започаткував Дж. А. Хіггінс, який вважав: «... кожен структурну одиницю підприємства обтяжують ті і лише ті витрати або доходи, за які вона може відповідати і які контролює» [8]. При цьому є посилання на той факт, що ще у 1945 році термін «центр відповідальності» увів у понятійний апарат П. Друкер.

На даний час немає усталеного консенсусного розуміння терміну «центр відповідальності». Так, С. Г. Вербовета у статті «Формування центрів відповідальності в системі бюджетування підприємства» [9], опублікованій у 2011 році, наводить 11 варіантів тлумачення терміну «центр відповідальності», а вже через 10 років у статті «Розвиток обліку за центрами відповідальності в системі управління підприємством» [10] вже група науковців додає 7 нових тлумачень. На жаль, серед наведених у цих публікаціях тлумачень терміну «центр відповідальності» важко виокремити найбільш адекватне тлумачення, тому доцільно запропонувати нове.

Не меншу проблему утворює поділ центрів відповідальності за різновидами. Згідно первинних положень цієї концепції та подальших її удосконалень [2; 3; 11] виокремлюють чотири основні типи таких центрів: центр витрат, центр доходів, центр прибутку і центр інвестицій. Центр витрат – управлінський орган, що відповідає за девіацію витрат у попередньо встановлених межах; центр доходів – відповідає за збільшення доходів; центр прибутку – фокусується на максимізації прибутку; центр інвестицій – контролюють ефективне використання інвестицій. Немає сенсу зупинятись на констатації позитивів та недоліків формування лише цих чотирьох типів центрів відповідальності, які зорієнтовані лише за фінансових аспектах діяльності підприємств, залишаючи поза увагою його технічні, організаційні, соціальні та інші складові бізнесу. Доцільно розширити типізацію центрів відповідальності до масштабів повного охоплення максимальної кількості аспектів функціонування підприємств.

Як і більшість управлінських підрозділів підприємств центри відповідальності не утворюють доходи, не генерують витрати, не створюють прибутки та не вкладають інвестиції, а виконують функцію контролю при координуванні спільних дій виконавців конкретних робіт для отримання відповідних доходів і прибутків, оптимізації інвестицій та витрат діяльності. Основою для контролю за рівнем отриманих доходів та прибутків, вкладених інвестицій та здійснених витрат коштів є інформаційні дані, що містяться у звітах виконавців робіт, пов'язаних з даними аспектами діяльності підприємства, тому створювати центр відповідальності за складання і передавання зацікавленим особам звітності з цих аспектів немає сенсу. Однак, у зв'язку з тим, що в Україні все активніше ведуться роботи із впровадження систем звітування зі сталого розвитку, постає нагальна потреба у створенні органів управління, які будуть координувати такі роботи на підприємствах. З огляду на це можна було б утворити центр відповідальності за звітність зі сталого розвитку, але така звітність включає в себе інтегровану (фінансову та нефінансову) інформацію про результати діяльності підприємства, при цьому фінансова складова вже сталого розвитку розкривається у звітах про прибутки, доходи, інвестиції та витрати, а нефінансовий бік діяльності підприємства майже не регулюється функціями внутрішньокорпоративного управління підприємства. Тому і слід утворювати на підприємстві центр відповідальності на нефінансову звітність.

Центр відповідальності на нефінансову звітність повинен координувати дії із складання і подання на підприємстві внутрішньої і зовнішньої нефінансової звітності. У такий спосіб утворюється локальна система менеджменту з відповідними цільовими орієнтирами контролю за нефінансовими параметрами функціонування підприємства. Ця локальна система інтегрується у загальну систему управління підприємством аби відповідно до загальних цілей та функцій реалізовувати покладені на локальну систему обов'язки. Створення таких центрів відповідальності збалансує систему менеджменту в контексті системи збалансованих показників, які розкривають фінансову та нефінансову сторони ведення бізнесу.

Висновки. Центри відповідальності виконують специфічні управлінські функції серед яких забезпечення звітності про результативність виконання управлінських рішень не є останньою у переліку загальних функцій. Створення і забезпечення функціонування центрів відповідальності за звітування дозволить покласти відповідальність за виконання цієї функції не лише на виконавців робіт, а і їх керівників

Література

1. Атамас П.Н. Управлінський облік: навч. посіб. М-во освіти і науки України, Дніпропетров. Ун-т економіки та права. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2009. 440 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. 4-те вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2010. 480 с.
3. Добровський В.М., Гнилицька Л.В., Коршикова Р.С. Управлінський облік: навчальний посібник. 3-ге вид., зі змінами. КНЕУ. 2012. 235 с.

4. Лень В.С. Управлінський облік : навч. посіб. 2-е вид., випр. Київ: Знання-Прес.,2016. 317 с.
5. Миронюк О.В. Облік витрат за центрами виникнення і сферами відповідальності – основа контролю за витратами. Збірник наукових праць Буковинського університету. Серія : Економічні науки. 2019. Вип. 5.
6. Сидоренко Р.В. Внутрішня звітність центрів відповідальності. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2011. Вип. 35. С. 326–328.
7. Яцишин С. Р. Групування витрат виробництва за місцями виникнення та центрами відповідальності. Наука молода. Збірник наукових праць молодих вчених Тернопільської академії народного господарства. Випуск 3. Тернопіль : Економічна думка. 2005. С. 122-125.
8. Сопко В.В. бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навч. посіб. К: КНЕУ. 2006. 526 с.
9. Вербовета С.Г. Формування центрів відповідальності в системі бюджетування підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 3. Т. 3. С. 46–49.
10. Мірошниченко, О., Винниченко, Н. і Андрєєва, Н. Розвиток обліку за центрами відповідальності в системі управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. doi: 10.32782/2524-0072/2021-27-17.
11. Хенсен Р. Управлінський облік / Дон Р. Хенсен, Мерієн М. Моувен, Небіл С. Еліас, Девід У. Сєнков. Пер. с англ. К.: Міленіум, 2002. 974 с.

Нечипоренко В. Л.

Бізнес економіка, 6 курс

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – канд. екон. наук, доц. Дзюбенко Л.М.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КОМПАНІЇ

Вступ. Економічне зростання компанії є складним і багатограним процесом, що передбачає не лише збільшення обсягів виробництва, але й вдосконалення управлінських механізмів, підвищення конкурентоспроможності, поліпшення фінансових показників та забезпечення сталого розвитку. Актуальність теми економічного зростання компаній в умовах сучасної економіки обумовлена постійними змінами на ринках, глобалізацією, технологічним прогресом та зміною споживчих переваг. Метою даного дослідження є вивчення теоретичних основ забезпечення економічного зростання компанії, а також аналіз основних факторів, які впливають на цей процес. Це дослідження є важливим, оскільки успішне економічного зростання підприємств є ключовим фактором для їхньої життєздатності і розвитку в умовах високої конкурентності.

Огляд фахової літератури. В літературі дослідження зростання компаній підкреслюють важливість стратегічного управління та інновацій як основних інструментів, що забезпечують успішність підприємства. У фаховій літературі дослідження економічного зростання підприємств акцентують увагу на ролі стратегічного управління та інновацій як ключових факторів, що сприяють успішному розвитку бізнесу. Наприклад, О. Г. Дерев'яно у своїй статті підкреслює важливість капіталізації як індикатора економічного зростання підприємств, наголошуючи на необхідності ефективного використання ресурсів для досягнення стійкого розвитку підприємства [1, с. 136-146]. Автор О. В. Мельник у своїй монографії також звертає увагу на те, що капіталізація підприємств відіграє значну роль у забезпеченні довгострокового зростання, обґрунтовуючи це через приклади підприємств, що успішно впроваджують інновації для підвищення своєї ринкової вартості [2, с. 123]. Натомість, Скопенко Н. С.